DISCRIMINAREA INDIRECTĂ, PE CRITERIUL DE DIZABILITATE, A AVOCAȚILOR ÎN ACCES LA ASISTENȚA MEDICALĂ OBLIGATORIE

CZU: 342.724-056.36:316.647.82:616-82 **https://doi.org/10.5281/zenodo.7889367**

Vitalie MEȘTER[1]

ABSTRACT. *Indirect discrimination is any apparently neutral provision, action, criterion or practice that has the effect of putting one person at a disadvantage compared to another person based on the criteria stipulated by law, unless that provision, action, criterion or practice is justified objectively, through a legitimate purpose and if the means to achieve that purpose are proportionate, adequate and necessary.*

In this line of ideas, the rule that obliges all lawyers to pay the mandatory medical assistance insurance premium, although it seems to be neutral, has the effect of disadvantaging lawyers with disabilities (having a deteriorated state of health, more limited possibilities to work, higher expenses for maintaining health, etc.) compared to lawyers without disabilities, thus generating a treatment contrary to the provisions of art. 16 in conjunction with art. 47 of the Constitution.

Keywords: *disability, equality, constitutionality, justification, discrimination.*

REZUMAT. *Discriminare indirectă constituie orice prevedere, acțiune, criteriu sau practică aparent neutră care are drept efect dezavantajarea unei persoane față de o altă persoană în baza criteriilor stipulate de lege, în afară de cazul în care acea prevedere, acţiune, criteriu sau practică se justifică în mod obiectiv, printr-un scop legitim şi dacă mijloacele de atingere a acelui scop sînt proporţionale, adecvate şi necesare.*

În această ordine de idei, norma care obligă pe toți avocații să achite prima de asigurare obligatorie de asistență medicală, deși pare să fie neutră, are drept efect dezavantajarea avocaților cu dizabilități (având o stare de sănătate deteriorată, posibilități mai limitate de a munci, cheltuieli mai ridicate pentru menținerea sănătății, etc.) față de avocații fără dizabilități, generând astfel un tratament contrar prevederilor art. 16 în coroborare cu art. 47 din Constituție.

Cuvinte-cheie: *dizabilitate, egalitate, constituționalitate, justificare, discriminare.*

Pe rolul Curții Constituționale a Republicii Moldova se află sesizările nr. 91g/2022 **[1]** și 110g/2022 **[2]** privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 4 alin. (4) din Legea nr. 1585 din 27.02.1998, art. 23 alin. (4) din Legea nr. 1593 din 26.12.2002 în coroborare cu pct. 2 din Anexa 2 la aceeași lege, pct. 10 din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1246 din 19.12.2018

Din argumentele prezentate de autorii sesizărilor nominalizate reies două prezumții de discriminare:

1) Prezumția discriminării indirecte, pe criteriul de dizabilitate, în opinia autorilor sesizării, se manifestă prin prevederea aparent neutră (pct. 10 din

[1] Vitalie MEȘTER, doctorand, Universitatea de Stat din Moldova, e-mail: vitalie.mester@gmail.com

Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1246 din 19.12.2018), **[3]** din care reiese că toți avocații urmează să achite prima de asigurare obligatorie de asistență medicală, dar care are drept efect dezavantajarea avocaților cu dizabilități (având o stare de sănătate deteriorată, posibilități mai limitate de a munci, cheltuieli mai ridicate pentru menținerea sănătății, etc.) față de avocații fără dizabilități.

Argumentele menționate mai sus în opinia noastră pot fi susținute deoarece sunt întrunite toate elemente ale unei prezumții de discriminare indirectă, iar pentru a o combate este necesară justificarea obiectivă și rezonabilă a tratamentului aplicat.

Cu referire la acest aspect, menționăm art. 25 lit. (a) din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități ratificată de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 166 din 09.07.2010 **[4]** prescrie statelor părți obligația de a furniza persoanelor cu dizabilități programe medicale gratuite ori la prețuri accesibile. Această obligație presupune, că programele de asigurare medicală și primele de sănătate trebuie să fie stabilite pe o bază echitabilă și rezonabilă în raport cu persoanele cu dizabilități.

Bazându-ne pe standardul consfințit în art. 25 lit. (a) din Convenția ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, conchidem că orice tratament contrar acestei norme nu poate să aibă o justificare obiectivă și rezonabilă.

Prin urmare considerăm că argumentele autorilor sesizărilor precum că prevederile pct. 10 din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1246 din 19.12.2018 (respectiv și prevederile pct. 2 din Anexa nr. 2 la Legea nr. 1593 din 26.12.2002) **[5]** generează discriminare indirectă**,** pe criteriul de dizabilitate, a avocaților în acces la asistența medicală obligatorie.

Considerăm, totodată, că tratamentul diferențiat aplicat în baza acestei norme nu are o justificare obiectivă și rezonabilă. În acest sens, relevăm, că potrivit prevederilor alin. (1) din art. 16 al Constituției Republicii Moldova, care reglementează conținutul constituțional al dreptului la egalitate, „respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului”. **[6]**

Prin urmare reiese, că odată ce se constată existența unei situații de discriminare provocate de o prevedere din lege, statul urmează să întreprindă măsuri efective în vederea restabilirii dreptului la egalitate ce a fost încălcat prin efectul normei legale discriminatorii.

Cu referire la acest aspect, sunt relevante explicațiile oferite de Comitetului ONU privind drepturile economice, sociale și culturale în pct. 40 al Comentariului general nr. 19 „Cu privire la dreptul la securitate socială”, care stipulează următoarele: „În timp ce pactul prevede realizarea progresivă și recunoaște constrângerile datorate limitelor resurselor disponibile, Pactul impune Statelor Părți diferite obligații care au un efect imediat. Statele Părți au obligații imediate în ceea ce privește dreptul la securitatea socială, cum ar fi garantarea faptului

că acest drept va fi exercitat fără discriminare de orice fel, asigurând egalitatea drepturilor bărbaților și femeilor". **[7]**

Conducându-ne de aceste considerente, recomandăm pentru declararea constituționalității prevederilor pct. 10 din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1246 din 19.12.2018, în măsură în care persoanele care se încadrează concomitent în prevederile pct. ***2*** din Anexa nr. 2 la Legea nr. 1593 din 26.12.2002 și în prevederile art. 4 alin. (4) lit. i) și j) din Legea nr. 1585 din 27.02.1998 beneficiază de reduceri de la plata primei de asigurare obligatorie de asistență medicală, proporțional gradului de pierdere a capacității de muncă.

2) Prezumția discriminării directe, pe criteriul de statut profesional, în opinia autorilor sesizării, se manifestă prin aplicarea unui tratament diferențiat (pct. 10 din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1246 din 19.12.2018 și art. 23 alin. (4) din Legea nr. 1593 din 26.12.2002 coroborat cu pct. 2 din Anexa nr. 2 la aceeași lege), care dezavantajează expres unele persoane cu dizabilități în raport cu alte persoane cu dizabilități în dependență de ocupația acestora. Astfel, persoanele cu dizabilități care sunt proprietari de terenuri agricole, sau care sunt fondatori de întreprinderi individuale sau care sunt titulari de patentă sunt scutiți de plata primei de asigurare în suma fixă, în timp de persoanele cu dizabilități care au obținut atestat, licență sau autorizație pentru desfășurarea profesiilor libere (inclusiv avocați) sunt obligați să achite prima de asigurare în suma fixă.

În acest sens, menționăm că autorii sesizării pretind că activitățile indicate în pct. 1 lit. a), b), d) și cele indicate în pct. 2 din Anexa nr. 2 la Legea nr. 1593 din 26.12.2002 ar fi similare sau comparabile, iar tratamentul diferențiat aplicat persoanelor care desfășoară activitățile sus enunțate nu este justificat obiectiv și rezonabil.

În opinia noastră, situațiile enunțate în pct. 1 lit. a), b), d) și cele indicate în pct. 2 din Anexa nr. 2 la Legea nr. 1593 din 26.12.2002 nu sunt comparabile. Or, în primul caz (pct. 1 lit. a), b), d) din Anexa nr. 2 la Legea nr. 1593 din 26.12.2002) sunt incluse activitățile care pot fi desfășurate de orice persoană și aceste activități nu necesită anumite studii, calificări sau experiență profesională, respectiv și beneficiile aferente exercitării acestor activități (inclusiv scutirea de plată a primei de asigurare obligatorie de asistență medicală) sunt deschise tuturor care doresc să exercite această activitate.

În cel de-al doilea caz (pct. 2 din Anexa nr. 2 la Legea nr. 1593 din 26.12.2002) sunt incluse profesiile libere, reglementate de legi speciale, pentru accesarea cărora sunt necesare studii, calificări sau experiență profesională, respectiv și beneficiile aferente exercitării acestor activități nu sunt deschise publicului larg. Prin urmare, cu toate că activitățile enunțate în pct. 1 lit. a), b), d) și în pct. 2 din Anexa nr. 2 la Legea nr. 1593 sunt activități aducătoare de venituri, este greu de comparat nivelul veniturilor înregistrate de aceste două

grupuri de ocupații, acestea având regimuri juridice diferite, făcând parte din ramuri de economie distincte.

Prin urmare, considerăm, că cea de-a doua prezumție a discriminării nu-și găsește confirmare din lipsa elementelor constitutive ale unui fapt de discriminare directă.

În această ordine de idei, considerăm că norma conținută pct. 10 din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1246 din 19.12.2018, care obligă pe toți avocații să achite prima de asigurare obligatorie de asistență medicală, deși pare să fie neutră**,** are drept efect dezavantajarea avocaților cu dizabilități (având o stare de sănătate deteriorată, posibilități mai limitate de a munci, cheltuieli mai ridicate pentru menținerea sănătății, etc.) față de avocații fără dizabilități, generând astfel un tratament contrar prevederilor art. 16 în coroborare cu art. 47 din Constituție.

Urmare a celor expuse mai sus, considerăm că Curtea Constituțională este în drept să admită parțial sesizările nr. 91g/2022 și 110g/2022 și să declarare constituțional pct. 10 din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1246 din 19.12.2018, în măsură în care persoanele care se încadrează concomitent în prevederile pct. 2 din Anexa nr. 2 la Legea nr. 1593 din 26.12.2002 și în prevederile art. 4 alin. (4) lit. i) și j) din Legea nr. 1585 din 27.02.1998 beneficiază de reduceri de la plata primei de asigurare obligatorie de asistență medicală, proporțional gradului de pierdere a capacității de muncă.

Putem conchide că Curtea Constituțională a Republicii Moldova prin posibila sa hotărâre având la bază raționamentele menționate mai sus va elimina discriminarea indirectă pe criteriul de dizabilitate, a avocaților în acces la asistența medicală obligatorie.

Menționăm că potrivit art. 2 al Legii Nr. 121din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității **"**discriminare indirectă constitui orice prevedere, acțiune, criteriu sau practică aparent neutră care are drept efect dezavantajarea unei persoane faţă de o altă persoană în baza criteriilor stipulate de prezenta lege, în afară de cazul în care acea prevedere, acţiune, criteriu sau practică se justifică în mod obiectiv, printr-un scop legitim şi dacă mijloacele de atingere a acelui scop sînt proporţionale, adecvate şi necesare;" [**8**]

Prin urmare principiul egalității, potrivit căruia toate fiinţele umane au dreptul de e a fi egale în demnitate, de a fi tratate cu respect şi consideraţie şi au dreptul de a participa în condiţii de egalitate cu ceilalţi la orice aspect al vieţii economice, sociale, politice, culturale sau civile, fără nicio deosebire de rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenenţă politică, avere, origine socială sau alte criterii, stă la baza noţiunii de drepturi ale omului şi se regăsește, practic, în toate tratatele internaționale de protecție a drepturilor omului.

Principiul egalității presupune, de asemenea, tratarea oamenilor în mod diferit în funcție de circumstanțele diferite în care se află, astfel încît aceștia să

poată participa în mod egal în activitățile societății (persoanele cu dizabilități, minoritățile naționale, etc.) .

Constituția Republicii Moldova, în articolele 1 și 16 stabilește că demnitatea omului, drepturile şi libertăţile lui, libera dezvoltare a personalităţii umane, reprezintă valori supreme, iar statul garantează în măsură egală, tuturor cetățenilor Republicii Moldova egalitate în fața legii și autorităților publice pentru realizarea plenară a acestor valori.

La rândul să Dreptul la egalitate este dreptul tuturor fiinţelor umane de a fi egale în demnitate, de a fi tratate cu respect şi consideraţie şi de a participa în condiţii de egalitate cu ceilalţi la orice aspect al vieţii economice, sociale, politice, culturale sau civile. Toate fiinţele umane sunt egale în faţa legii şi au dreptul la protecţie şi beneficiu egale în faţa legii

Totodată este de reținut că tratamentul egal, ca un aspect al egalităţii, nu este echivalent tratamentului identic. Pentru a realiza egalitatea deplină şi efectivă este necesar ca oamenii să fie trataţi în mod diferit în funcţie de circumstanţele lor diferite, să fie afirmată valoarea lor egală şi să fie sporite capacităţile lor de a participa în societate ca egali.

Dreptul de a nu fi discriminat este un drept de sine stătător, fundamental, subsumat dreptului la egalitate.

Referinte bibliografice:

1. Sesizarea nr 91/g https://www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/91g_2022.06.24.pdf
2. Sesizarea nr 110/g
3. https://www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/110g_2022.07.12.pdf
4. Hotărîrea gugernului Nr. 1246 din 19-12-2018 pentru aprobarea Regulamentului privind acordarea/suspendarea statutului de persoană asigurată în sistemul asigurării obligatorii de asistenţă medical Publicată în Monitorul Oficial Nr. 512 art. 1342 la 27-12-2018 Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112794&lang=ro
5. Legea 166 din 09-07-2010 pentru ratificarea Convenţiei Organizaţiei Naţiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilităţi publicată în Monitorul Oficial Nr. 126-128 la 23-07-2010. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24019&lang=ro
6. Legea Nr. 1593 din 26-12-2002 cu privire la mărimea, modul şi termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistenţă medical; Publicat în Monitorul Oficial Nr. 18-19 art. 57: la 08-02-2003 Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120073&lang=ro
7. Constituția Republicii Moldova Nr. 1 din 29-07-1994 Publicată în Monitorul Oficial Nr. 78 art. 140 la 29-03-2016 Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro

8. Pact internațional Nr. 19 din 16-12-1966 cu privire la Drepturile Economice , Sociale ți Culturale Publicat în Tratate Internaționale Nr. 1 art. la 19: 30-12-*1998* Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 septembrie 1996 prin Rezoluția 2200 A (XXI). Intrat în vigoare la 3 ianuarie 1967, c. dispozițiilor art.27. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115566&lang=ro
9. Legea Nr. 121 din 25-05-2012 cu privire la asigurarea egalităţii Publicată în Monitorul Oficial Nr. 103 art. 355 la 29-05-2012 Disponibil : https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=94542&lang=ro